

162014P4646

ՍՏՈՒԳՆԱՐԱՆԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹԻՒՆՔ

(Երբ ասան ասանիմեն)

8. Հյ. քաւս = հոգեւ. *bha-nā-mi-*o* միայն
բացի, բաց, բացիւ, այլ եւս բաց (բացառ, բացուի,
է. բաց) եւս բաց չեպ. "լաթ իւն" ձեւերում մէջն ալ
ուե՛ն է ծայրը, որ հոգեւ. skh է, Հաւանական է,
որ այս հոգեւ. *bha-nā-mi *bha-nā-mi-էն էր,
ուր խաբարեմ *bheva "բլլւ, մեծանայ", ևս աւա-
ղին լրացեալ առթեման (Vollstufe I) հնչե-
լապառնի bhaviṣyati "պիտի բլլայ", bhāvītum
"բլլալ", — երբորդ լրացեալ առթեման (Voll-
stufe IIa) լաւ. fuam, ք. փոյ *mānā, ք. լեւ.
buvai "էր, լիծ, լաւ. amā-bam (*bām); —
Դաւանական առթեման (Reductionstufe) հնչե-
լաւ. tās-a, a-bhūt, ք. էփո, հեպլ. byti, լեւ. būti;
հոգեւ. իջիկ առթեման (Schwundstufe) ք.
փոսւ, լաւ. fūturus (Hirt, Ablaut, էջ 105);
Հյ. էր մէջ հոգեւ. ā եւս ու -է, գ. o. հայր =
հոգեւ. *pa-tēr, իսկ հոգեւ. ā-ով հայր ==
հոգեւ. pā-skh-o-m (բաւ հեղ. -ի KZ 37, 428),
բաց ուրեմն հոգեւ. *bha-skhos- (*bhaū-skhos)
իջեւեա աղբէն գիտեց, բաց եւ իւրաց (=
հոգեւ. *bhog-skh-o-s եւ *ghū-skh-o-s կամ *ghū-s-
skh-o-s) բաւերը ալ զայս սղեցնական չեղեալի
մասնիկը հյ. ց = հոգեւ. skh-աւին (տ. Հ-նք. I,
17, 152); Spr. Abh. 2, 156 Գրչոյց բաւը
հոգեւ. բացառեալ եմ, որ չ չեպ. է (հմմտ. հյ.
տէ-ր = լաւ. ves-ti-s) եւ Գրչոյց = հոգեւ.
*re'o-skh-o-s, գութ. rū-na "գաղտնիք, խորհուրդ
ծածկում, որդեւան թաղանք, յս. ru-nāt "խո-
ւի", իւլ. rūn "գաղտնիք", ք. ք-ը-սաւ
"գիտել, լրտեսել", իսկ Գրչոյց-ի, Կոյ ըստ հեղ.-ի
Spr. Abh. 2, 242 հոգեւ. *yos-skh-e-mi, *yos-
skh-o-s է, որուն հոգեւ. խաբխեւ *o(ʔ):es:oye
"ծածկել, զեցեցուցանել". լեւ. au-ni "հոգե-
թափ գգնեմ", ք. ըս-նւ-ս "զեցեցուցանել",
գութ. yos-ti "զգետա", լաւ. ves ti s, հնչե-
լաւ. vāstram "զգետա" հյ. զէնք, զէն-նաւ, ոգ-
նիլ, աստ-հոգեւ.:

Հ.Յ. ԴՐԱՅԻՐ ԵՆ. *Քրքսսա բարնի հետ կապ
չունի, ինչպես Bugge, Beiträge 37 հետև. ուղից
բացատրել, բանով, որ Հ.Յ. ձևեր *orunem-էր,
հմտ. արթ-մ, առաջ *արունամ, յն. ἐρύνομαι
(Meillet, Esquisse d'une grammaire comparée
de l'arménien classique 25).*

Հնգեր. արմատը հյ. բառին նդնպես * 090 էր, ինչպես յն. ծր-ուհ թռչուն, ծր-ուհ լեռն, եւ ծրնսմ շարժել, համապատասխանող բառեր կը ցուցնեն նշանակութեան նկատմամբ հմմտ. յաւիժ- տը հյ. ի մէջ ոչ միայն * որոնք ն, այլ եւ * շարժ- բառ կը նշանակէ:

9. Հ. Ջ. ու. զգրիկ. բառ իս հնդեւր. *քն-քն-
թն-գ-, ուր կրկնաձև *քն քն, որ հ. Ջ. ի հեջ զդ,
յեաոյ ու եղաւ, հնդեւր. *քծն-քն 'ծնանել, (Stolz,
IF 15, 58) արմատին կր պատկանի, այս *քն-քն

նախաՅ.թ մէջ 'ծած, նշանակութեամբ, հմտ.
 իտ. *porpora*, պրոլ. *porpa*, չֆր. *porpue* 'պտուիկ-
 ստեպան, շֆր. *porpue*, (լատ *Sachs-Villatte*-ի)
 'ծած, (Stolz, IF 15, 62), -ը զգրէի բառի մէջ -օ
 դարձաւ ձեռքի համապատասխանելով, հնդեւ.
 **sed* (Յ.թ. նախ-ի-մ) արմատը ցայլ կու գայ, իսկ
 էլ վերջնաւորութեան -ի-ը հնդեւ.ի մէջ երկայն,
 հոգաւոր էր, Սմտւ. լատ. *sed-i*-ն, ուր. **sed-i* 'նըւ-
 խաւը. (Walter Opat, IF 15, 42),

Ուրեմն պատկի ում. բառը հնչեւ. *pü-pü-
adî-q- առաջ 'ծծի մտ նստիւ, յետոյ 'ծծի մտ
նստաւ, ապա, փոքր, իր նշանակէր, հմմտ. ւատ.
scriba, հնչեւ. *sqreibhâ 'գրել, հետոյ 'գրողը,
լԲ. 15. 48 եւ 97:

(Ը-բ--2-1-1) ԶՈՒԿԱՍ ՔԱԴՐՈՒՊԱՆԵԼՆ

[illegible]

Մրազան Բանանյայսեան մեր Պիոս Ժ. Երորդ իւր Թղթութն (breve), տուեալ ի 29 Յունուարի 1904, հաճեցաւ գԳԵԽԵԱՐԳԵԼԻ Հ. Թաղէս Ժ. Վ. Թոռնեան Միխիթարեան Ընդհ. Աթոռակաւ Առաջնորդն անուանել Թագադիր Աբքայ. իրանգամայն Փետրուար 22ին զինք ընդունեցաւ առանձինն ունկնդրութեան :

U S L G F U S L G

ፊ ዚ ባ ነ ት ቀ ባ ኬ ን ያ

1. Գիւտաւոր ազգային մը. - "Ձայնաժամը": - 2. "Նահատակ": - 3. Լրագրական: - 4. Հայկական ժողովարարականութեան մասին:

1. Գի՛րդո՛ւրը զգո՛ւնէ՛ Վ. — “Չոյնժո՛ւնը, Երկո՛ւ—Երեք տարի կոյր Ի Թաղաւոր Է Զ. Մեկնե՛նան ազգականը, Ի Տառնան ազգականը առժմին մերձատուր ազգականն է եւ բնիկ Պոլսեցի, մայրաքաղաքը եկե՛ր Ի Իւր շատ տարեան յառա՛ր Տնա՛ւը Է Կոյրը, Ի զորե՛կքը կամ գտնո՛ւ զիւրը՝ պարիսրաբե՛րէ ուժով շատ յո՛ժ արտադրող մերձնան կառա՛ւը կառա՛րդորե՛նու։ Այս մեքենայով զբաղու՛մ միջոցն՝ լրջապա՛ր ի մէջ պոլը Չոյնժո՛ւր կամ խո՛ւսնժո՛ւրը շոյնի (Phonohorloge, Sprechuhr) քաղաքա՛ւրն ալ։ Աս համարողութիւն է՝ բանի Ի մայրաքաղաքը (phonographie) հնարանն է, ժամացոյցը իւր ժամանակը հաղորդելու նպատակին աւելի յարմար ու համաձայն պիտի ըլլայ, եթէ չհամա՛րբարուր փոխանակենք, . մտաբերել ու կազմել տուան է հնարքն իսկ երկուքն զբաղաւոր ժխերն։ Փոխանակի ուղարկան ժամանակը զոյրի ժամերն 1—12 մտաբերի սովոր

լով՝ համբել ստիպուելու, յաճախ առանց վտաճ
ըլլալու համարներն եւ ժամերը հնչման միակերպ
պիւթեմն պատճառաւ ստորաբաժանութեանը
հետ շփոթելով (չ. օր. 1/4, 1/2, 3/4, եւն), ձայնա-
տաժը կարող է մեկ անգամէն՝ առանց որեւէ ար-
տաքին շաժառակի եւ պահանջման, որոշ, յստակ
եւ զբաղած միջոցնու անգամ վտաճելի կերպով,
բարձրովն անշփոթ մարդկայն Բարեբաւ յաճախ
նտարեւել, հանգերձ գանազան, օգտակար եւ հա-
ծույթն առաւելութիւններով, մասն զի «խօսուե-
լաւանց» ժամերը մեր մայրենի լեզուաւ կամ
ուրիշ բարձրացուած բարբառով մը, եւ կամ եր-
կուքով ալ — մի եւ նոյն ժամուէն խօսելէն եւ ի-
մացնելէն զատ՝ պիտի ըսէ ու մաղթէ մեզի «բարի
ըլլա», «բարի ախորժակ», «բուռ», եւն, Պիտի հրե-
շներէն աղփային քայլերը կամ՝ եւ եւ երա-
շտական կտոր մը — եկեղեցական թէ աշխարհա-
կան, ըստ հանդից, մեծ վարպետի կամ երգչի
գործն Պիտի յաւերժացունէ քարոշ յիշատակը մեր
սիրելիներուն, որոնց (ճնողաց, ամուսնոյ, զաւակի,
կեցօր, ջրով թէ) բերնով յառաջունէ ձայնա-
խօսի գլանին վրայ տպաւորուած խօսքն եւ երգը
կրկնելով՝ անոնց անմուսանալի յիշատակն մեր
մտաց մէջ միշտ վառ պիտի պահէ։ Չայնտաժը,
պիտի իմացնէ մեզի նաեւ (սակաւ ժամանակէն
աւելի կատարելագործուած) օրերը, թուական-
ները, եկեղեցական եւ աղփային գլխաւոր տօները,
նուագիւլ իրենց յատկաբար երգերն եւ շարա-
կանները։ Պիտի արթնցնէ զինք մեր քաղցր քննե-
րներէ ժամը եւ իր արթնութեամբ, «խնդրեմ»,
կլլէ ժամանակն է՝ ըսելու պիտի զուգործմանայ
առաւօտեան քաղցրանուագ երգ մը եւ զմեզ ար-
թնցնելու պատճառն ալ պիտի իմացնէ, եթէ
ուզենք։ Այս զանազանութիւնները կարելի է ա-
կնթարթի մը մէջ փոփոխել. զ. օր. եթէ հայերէն
իր խօսքը «ժամը մէկն է» եւն կարելի է անմիջա-
պէս գաղղիերէնի փոխել, եթէ աղփային երգ մըն
էր հնչեցուցածը՝ իսկոյն եկեղեցականի եւն։ «Չայ-
նտաժը» կամ «խօսուե-լաւանց» յայտնա ըն-
դունակ է խորթխորթման, որ արեւելեական
օրինաց համաձայն՝ կրնայ մինչեւ աշխարհիս կա-
տարած շարունակուել։ Իսկ իր օգտակարութեան
ու կարեւորութեան վրայ խօսին իսկ աւելորդ կը
համարինը, եթէ նոյն իսկ մասնագէտ անձանցմ
ալ վկայուած չըլլար։ Թիբեթու միայն հնարելին
հետ նախանորդաբէմ յանգրեւ բախմամբ կարե-
նայ գիւտն արհամարհուել եւ խժժուել, որով
կերպութիւնն ալ կրնայ ջրէ մը յապաղել, բայց
յարգ. հնարիւրէն ողջ հոգ չունէ. այս՝ նորութեանց
բաժինն է, հանդէպ ամեն հնուիեան։ Ի հարկէ
օրւան տարող սովորական ժամացոյցն ալ շուտով
եւ դիրքաւ տեղի պիտի չտայ նորման Չայնա-
տաժին, սակայն վերջ ի վերջոյ խօսուե-լաւանցն
իւր անժխտելի առաւելութիւններովն հարու-
թեան համակարգը գրաւելով՝ պիտի ընդհան-
րանայ եւ ըսէ յարմարապէս. «ով որ ուշ կը խօսի
անուշ կը խօսի», ... Զարկ չենք տեսներ չեւ-
սելու թէ այսպիսի ժամացոյց մը մինչեւ օրս ոչ ոք
գտած էր ու ոչ ալ հնարել փորձած. ինչպէս
քննութիւններէ տեսնուեալ է՝ միայն Ամերիկայի եւ

Գերմանիոյ մէջ (ուրիշ տեղ չէ) տանեակ անձինք
այս բաղադրութիւնը փորձած են, բայց միայն իբր
«նուագիւլ-ժամացոյցի» համար, եւ այն ալ ընդ-
հանրապէս երկտարականութեամբ կամ վերջին առ-
տինանի խնդրոյ մը բերանականութեամբ չիւտու,
մինչդեռ հայ գիւտաւորին նուագիւլ եւ միանգա-
մայն խօսող ժամացոյցին կազմակերպութիւնը շատ
պարզ է։ Այս բունածնեղեն մտացնելուն դերին
է բնութեւն, թէ նոր գիւտս առաւելն անգամ շահա-
գործող մեծագումար պիտի վստակէ, նշարչին
անձնական կարողութիւնները չեն ներքի՝ որ այն-
պիսի գործի մը համար պէտք եղած այն ընդար-
ձակածաւալ մղուել տայ, զ. օր. մեծ քանակու-
թեամբ չինեւ աւալով՝ ի կերպառութեան զննի,
ընդհանրացնել եւն։ Եթէ դաժմամտեր մեծ եւնե-
տու ըլլայ՝ ան ալ մեծագոյն պիտի շահի, մանաւ-
անդ արեւելքի մէջ տարածելով, ինչպէս որ բանէ
հասկցող մասնագէտները՝ որոնց գովութեամբ
հիացարկութեւ գաւձները մենք մեր աւքերով տեսած
ու կարգացած ենք, կը վկայեն։ — Կը մնայ մեզ
վստակաբէր գիւտաւորին մաղթել՝ որ յաղորդու-
թիւն գտնէ յամենայնի, որով եւ ի վերջին ըլլայ
իւր միւս երկնած գիւտերովն եւս մարդկութիւնն
օժտել եւ այն հասարակութեան ալ՝ որուն կը
պատկանի, փառքը եւ պատիւ բերել։

2. «Հաւորուի», — Revue de l'Orient
Chrétien (1903, Թ. 4, էջ 537—549) Թիբեթին
մէջ «Nahadag maryls», rites et usages armé-
niens տիտղոսով յօդուած մը հրատարակուած է,
իտրագիրը իր բաւէ հաստածին թուականութիւնն
իմանալու համար։ Եզդուածագիրը գաղղիացի Թի-
սուսեան առաքեալ մըն է, որ իւր Փղքը Ասիա
ըրած ճամբորդութեան միջոցին՝ նահապետաց գե-
րեմաններուն, արարողութեանց, սովորական
եւն մարին տեսածն ու լսածը գրի առած է. կան-
խաւ նշանակի՝ բառին նշանակութիւնը միկնելէն
վերջը՝ որ եւրոպացույ մը համար կրնայ աւելի նշա-
նակութիւն ունենալ, բայց մեզի՝ ոչ այնչափ։

3. Լադգուիւն, Եգիպտոսի մէջ փորձառու
խմբագիր մը՝ Պարտէլի անուն թիբեթ մը կը հրա-
տարակէ բունական ժամանակն ի վեր, ուր մանուկ-
ները միայն կրնան զուարճանալ ու մարդկել, իսկ
մեծերն ալ երբեմն գիտիւ... Ի Բուրգարիա
վիպատը մը սկսաւ ի լոյս հանել «Ախպարեթ»,
մասագիրը, որուն թիբեթականաց վիպատին ոմանց
ընտրութեան՝ նպատակաւ որ չըլլայ բազմալի էր,
«Ախպարեթ» թիբեթեաները թիբեթեաւ տեղոր-
տակն՝ ի հարկէ, վերագրուած է վիպատներեւորն
— Այս բարեիս տապանք Բուսմանիայէն հայե-
րէն-առմաններէն կիսաշարաթաթեթի մըն ալ
ժանուցումը։ Թե արդեօք Բուրգուիւր «Աղգարաբը»
հայ աղագրանիկ թիբեթ պիտի յիշեցնէ, Աղգարաբ
Աղգարաբին շա՛ր աղգու պիտի ըլլայ։ — Չենք
կարծեր, — աղգէ գտաւելով...

4. Հայկական ճորտաբեղ-կարտիւնն մաշին, —
Մեզի՝ աւելի իբր «Էմիլմանի Աւետարանով»՝

1 Byzantinische Denkmäler I: Das Etschmiatsin-
Evangelien. Beiträge zur armenischen, ravenantischen
und syro-ägyptischen Kunst. Wien 1891. Հայ թիբեթ. է.
Պիտիւրիւն, Արեւ. ար. Միւրիւր. 1892:

ծանօթ Պրոֆ. Սաշլազովսկի մեր ժամկէն լղտ աշխարհ հանեց ուշադրութիւն մը՝ որ Հայոցն ճարտարապետական արուեստին համար արտաքին կարգի մեծ նշանակութիւն ունի: Գրուածքը արուեստագիտական բոլոր մէկ է ընդգէմ այն՝ իւր հնութեամբն եւ ճարտարապետական յօրինուածով կարէի նշանաւոր — մասնաւոր Գերմանացւոյ համար — Ասիենի մայր եկեղեցին նորոգողներուն, որոնք յիշեալ եկեղեցւոյն ճարտարապետական ոճը նորոգութեան միջոցին, փոխանակ անխախտ պահելով՝ ազդեցութեամբ ի նորմանին ու կրփանցեցին: — Պրոֆ. Սաշլազովսկինորոգչներուն աչաց մեծարքն ի բաց պարզելով՝ մասնաւոր կ'ընէ Ասիենի մայր-եկեղեցւոյն ճարտարապետական ոճին ուսկից յառաջ գալը, որ մէկ է բիզանդական-հռոմէականն է, ինչպէս մինչեւ հիմայ առհասարակ կը կարծուէր, այլ արեւելքէն, քոքը Ասիայէն: — Հայաստանէն՝ Germigny-des-Prés, Ասիենի Dome եւ ընդհանրապէս կարփնդեան ոճով շինուած եկեղեցեաց յատկապէս, ճարտարապետական շինուածքն եւ յորինուածութիւնը՝ Հայաստանի հին եկեղեցեաց եւ մանաւանդ Հ. Գրեհանի ջանքից պեղելով գուր հանուած Ս. Գրեհարի եկեղեցւոյն յատկապէս հետ գրեթէ բոլորովին նոյն է: Սաշլազովսկի կ'ընէ, այս Հայկական եկեղեցւոյն՝ իւր անսովան մէջ մի միակ շինուածք ամենամեծ մասշտաբութեան արժանի է: Ս. Գրեհարի եկեղեցին արեւելքի եւ միանգամայն արեւմուտքի քրիստոնէական արուեստի պատմութեան համար արտաքին կարգի նշանակութիւն ունի. 650 թուականը որչա՛ է, որով մեր աչքը կը բացայտի այնպիսի ժամանակի մը ձեւերուն հարաւորութեան վրայ, զոր մենք կարծաւ կարող ենք իրազեանք: Դրանով կը լինենք: Սակայն այս էլ միայն իրով եղած է չէրք գիտարկել եւ անձուկ մտքով՝ Բիզանդական ոճին անուանել. վառ զի Ե. Պոյսեն կարծում չունի: Մասնաւոր թէ այն՝ հասեանք անկեան յատուկ արտադրութիւնն է, զոր Սաշլազովսկի կը յայտարարէ այն գիտաւոր գեափններէն կամ աղբիւրներէն մէկը, ուսկից քրիստոնէական արուեստին ձեւերը կը բխեն: Փ. Տեր-Մովսէսեան իւր՝ «Հայ գիւղական տուն» գործին մէջ հին Հայոց տան հին արեւելքի հետ ունեցած կապակցութիւնը կը ցուցնէ, իսկ եկեղեցիներուն նկատմամբ աւելի միտեալ է բոլորովին յունական աղբեցութիւնն ընդունելու, սակայն պէտք է միտ դնել թէ այն յունական աղբեցութիւնը կապաղովկայէն էր, եւ Պրոֆ. Սաշլազովսկի «Kleinasien» մասնին մէջ կարգաւ թէ այն ինչ յունականութիւն է, գեղարուեստին նկատմամբ ըստ ինքեան ոչինչ, որովհետեւ կապաղովկոյ յիշատակարանները պարզապէս արեւելեան են: Հայաստանի եւ Բիզանդիոնի մէջ՝ ճարտարապետութեան նկատմամբ եղած աղբիւրն

ուսկի արեւելքէն արեւմուտք եղած գաղթականութիւն է, ըսե թէ հայաւաւոր: Սխալմամբ կամ գիտմամբ «Հայ, յորընդում մասիւ Առաջնով» (867—887) կը սկսի ուղղութիւն մը, որուն հետեւը կը գերմանաց բազմութիւն ձեւերուն մէջ կ'երեւան: այն ատենները եւ անկէ շատ յառաջ կը տեսնենք որ Հայք քաղաքակրթութեամբ ամենէն երեսել տեղեր կը գաղթեն, մասնաւոր Երուսաղէմ եւ Եփեսոս՝ ուր յիշատակարաններն ալ անպակաս չեն, եւ այս տեղերէն ալ Եւրոպա: Ասիենի մայր-եկեղեցւոյն եւ ի մասնաւոր Germigny-des-Prés, (Օրէանի քով) ժամին շինուածքն իւր նակին վրայ կը կրէ իսկական արեւելեան կնիքը. այնպէս որ «մանրամասն տեղեկութիւն չունեցողները գուցէ ժայտին, կը զընցէ Պրոֆ. Սաշլազովսկի, եթէ ըսեմ որ անկարելի բան չէ թէ յիշեալ եկեղեցւոյ շինութեան մէջ Հայ մի մասնակից եղած ըլլայ»: — Հայկական ճարտարապետութեան ուսումը գետ որոյցի մէջ է, ինչ կ'ընենք, տակաւին խանձարոյ մէջ ալ չէ: Տեսած ենք Հայ ճարտարապետներ՝ որոնք՝ ըր մեզմէ լուծ են թէ հայկական բոլոր ճարտարապետական ձ մըն ալ կայ՝ արհամարհական քմծիծաղով մը խոսած են... Ըստ իրաւացի է Պրոֆ. Սաշլազովսկի ըսածը թէ — Դուք Հայերը չէք գիտարկել ինչէն ունիք: Հայկական արուեստը մասնաւոր իւր իւր ճարտարապետութեան դարձացման մէջ առաջնորդի դեր ունեցած է: —

ԿԷՏԻԿ

ԲՈՎԱՆԵՐԿԱՌԻԹԻՒՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԵՐԿԱՆ

ԱՇԽԱՆԱՅԻՐԱՅՈՒՄՆ — Աղմիք, 65:

ՊԱՄԱՅԻՐ — Նոյսարեթուղտոյ ազգային տղոց համակրութիւնը. 71:

ՄԱՏԵՆԱՅԻՐԱՅՈՒՄՆ — Պետրոս Նախկոպոս Սիւնեաց, 77: — Ընդունին եւ համեմատութիւն Նոյնայ Նոյնայ Նոյնայ Նոյնայ Նոյնայ. 83:

ՄԱՏԵՆԱՅԻՐԱՅՈՒՄՆ — Հայապատում. 89:

ԼԵՅՈՒՄԱՅԻՐԱՅՈՒՄՆ — Ստուգարանական նկատաւորութիւնը. 94:

ՇԱՆՈՒՄԱՅԻՐԱՅՈՒՄՆ. 94:

ՆՈՒՄԱՅԻՐԱՅՈՒՄՆ

ՇԱՆՈՒՄԱՅԻՐԱՅՈՒՄՆ — 1. Գիտաւոր ազգային մը. — 2. Նստաւորութիւն. — 3. Լուսաբերութիւն. — 4. Հայկական ճարտարապետութեան մասին. 94:

ԿՐԻՍՏԱՆԻՅԻՑ ՆԻ ՊԱՄԱՅԻՐԱՅՈՒՄՆ ՆՈՒՄԱՅԻՐԱՅՈՒՄՆ

Կ. ԲԱՍՏԱՆԻ Կ. ՊԱՐՈՆԵ

ՎԻԵՆՆԱ, ՄԻԻԲԱՐԵՆՆԱ ՅԱՐԱՐԱՆ

1 „Der Dom zu Aachen und seine Entstellung.“ Ein kunstwissenschaftlicher Protest von J. Strzygowski, Wien 1904.

2 Ս. Գրեհարի, եկեղեցւոյ վրայ մասնագիտորէն գրք է մաքիստոս Տեր-Մովսէսեան (առս.) կայսերական Հնութագիտ. VII. 1903: